

УДК 347.7+658.5

А.О. Зюган, І.І. Верба

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна

Створення і охорона об'єктів права інтелектуальної власності: деякі проблеми

Однією з візитних карток кожної країни щодо рівню розвитку її науки й промисловості, є винаходи, які створюються її винахідниками: як за змістом, так і за сферою, яка ними охоплена.

Свого часу Радянський Союз був не на останніх місцях світового рейтингу щодо кількості патентів на винаходи, а кожний четвертий походив з України. Метою даної роботи є спроба неупереджено поглянути на сьогоденну ситуацію, зокрема ту, що стосується машинобудування.

Звернемось до сухої й невідкупної статистики. Згідно з даними [1], за 2020 р. кількість заявок на винаходи становить 3180 (80,6 % відповідно до рівня 2019р, рис. 1 відображує тенденцію значного зменшення), зокрема переважають заявки на винаходи від іноземних заявників, переважно від юридичних осіб (становлять 57,3 % і ця частка зросла порівняно із 2019 р. майже на 12 %).

123

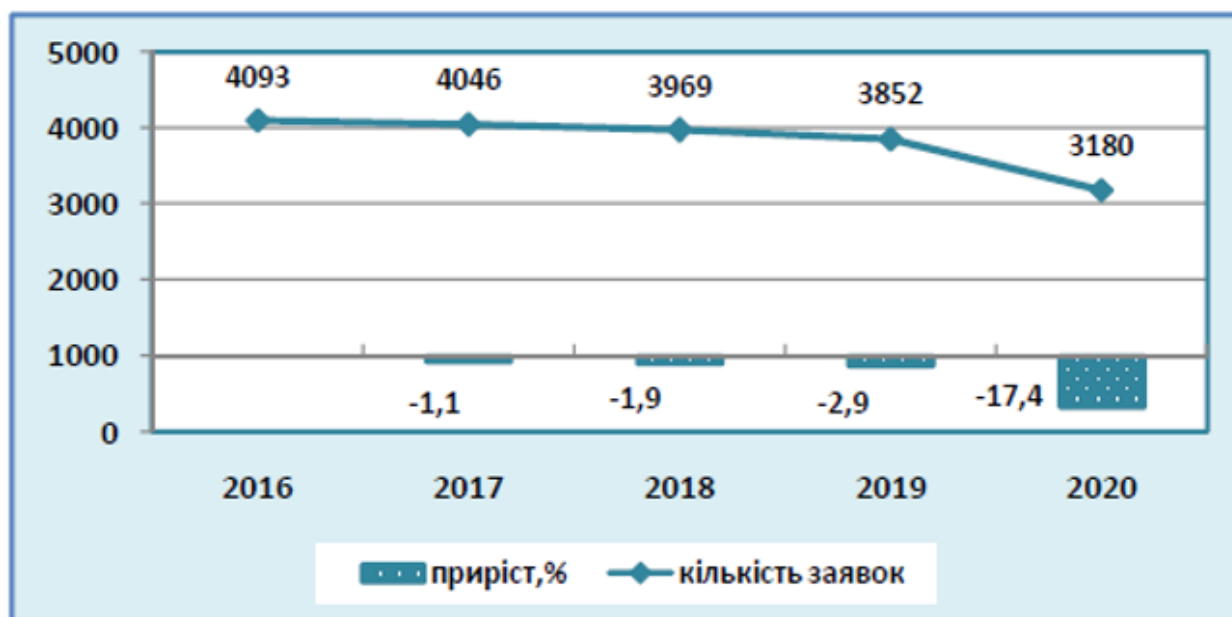

Рис. 1 Динаміка надходження заявок на винаходи [1, 10].

У 2020 році надійшло 111 заявок від національних заявників для патентування винаходів за процедурою РСТ в інших країнах, що майже на 35 % менше за показник попереднього року.

У звітному році перші позиції серед іноземних заявників переважно займають компанії фармацевтичні, харчові, тютюнові, з виробництва пластмас, ліків, засобів захисту рослин, фарб (Bayer AG (Німеччина), 54 заявки). Аналіз поданих заявок на винаходи в розподілі за основними технічними напрямками свідчить, що майже 15,6 % їх загальної кількості належить до напрямку «Лікарські препарати», 7,3 % – «Органічна тонка хімія», 6,6 % – «Біотехнологія», 6,0 % .

Це продовжує тенденцію, що склалася і в Україні: найбільшу кількість патентів на винаходи за період 2016–2020 р.р. отримали Національний університет харчових технологій (355), Національний університет біоресурсів і природокористування України (228), Одеський національний медичний університет (116), натомість, наприклад, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» – 38 патентів на винаходи(правда при цьому 889 патентів на корисні моделі).

124

Найбільш активними серед національних заявників-юридичних осіб у 2020 році були: Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет» (29 заявок), Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова (28 заявок), Інститут технічної теплофізики НАН України (25 заявок).Тобто знову ж таки ВНЗ та інститути академічного підпорядкування. Заявниками МОН подано 49,2 % від загальної кількості заявок на винаходи і корисні моделі. Тобто явно існують патенти, доцільність та майбутній економічний ефект від застосування яких є сумнівними.

У ВНЗ та закладах, підпорядкованих Національним академіям наук, зосереджено значний професійний потенціал. Людині, яка звикла творчо мислити, не можна це заборонити. Але як зробити, щоб ця діяльність не стала «мистецтвом заради мистецтва»? Як зробити, щоб хай не кожний винахід, але значна їх кількість були корисні й сприяли процвітанню України? Бо існує цілком реальна небезпека, що наші винаходи почнуть тихенько патентувати за кордоном і не за авторства українських винахідників.

Винахідницька активність у промисловості залишається низькою, промисловими підприємствами подано 190 заявок на винаходи і корисні моделі (проти 271 заявки в попередньому році), що становить 4,8 % від загальної кількості поданих заявок (рис. 2). Найбільш активними в поданні заявок у промисловості були підприємства з виробництва машин і устаткування (65 заявок), автотранспортних засобів (38 заявок), електричного устаткування (21 заявка).

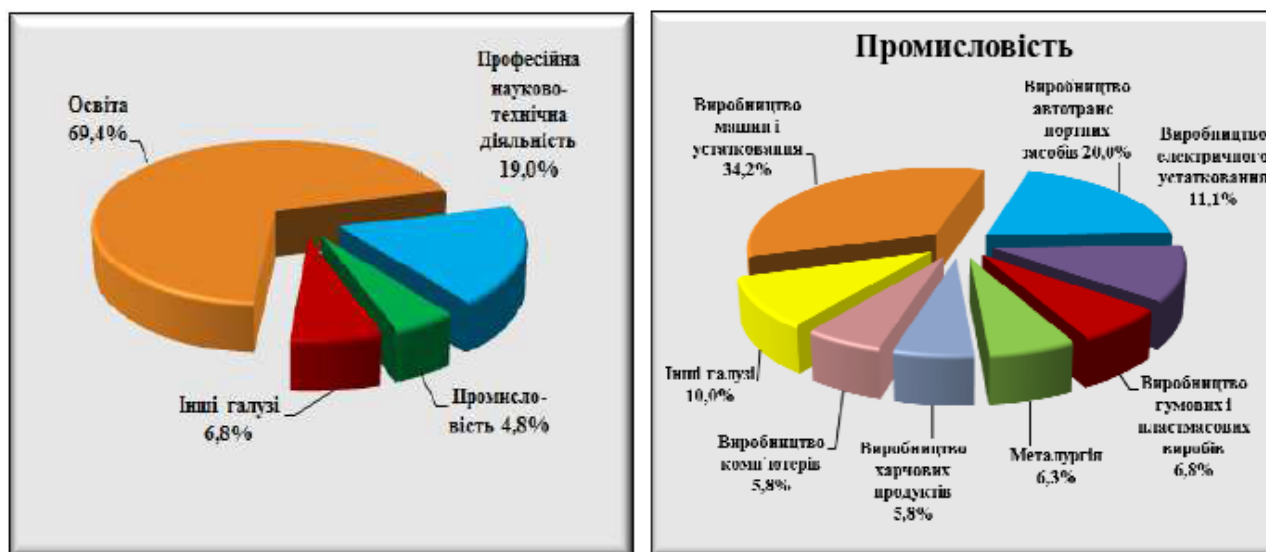

Рис. 2 Розподіл заявок на винаходи і корисні моделі за видами економічної діяльності заявників [1, 32].

І які думки виникають за результатами подібних статистичних узагальнень? Що може бути причиною падіння активності заявників взагалі, а також у промисловості, зокрема, у машинобудуванні? Падіння рівня промисловості й науки чи недоліки законодавства? А, може, стан промисловості і взагалі економіки України?

Не дуже численні машинобудівні підприємства обмежено цікавляться інноваціями, те, що патентують самі, гарантовано впроваджується на власних підприємствах. Використовувати чужі патенти за ліцензіями – питання грошей і економічної доцільності. Патенти, отримані заявниками МОН та установ академічного підпорядкування не часто знаходять впровадження або інвестора, зацікавленого у реалізації проекту. З цією причиною може впоратися лише Держава, якщо зверне увагу на розвиток власної промисловості й реалізує

задачу відмовитись від суцільних закупівель продукції, що традиційно вироблялась підприємствами України.

А сам процес набуття прав інтелектуальної власності на об'єкт? В цьому процесі задіяний заявник – юридична чи фізична особа. Законодавство України повинно спрощувати й полегшувати процес, а не заплутувати розбіжностями у тлумаченні окремих понять, що, до речі, збільшує строки розгляду заявок. Чи є наше законодавство однозначним і досконалим? Проблема реформи патентного законодавства є актуальною і нею займаються не лише практикуючі фахівці в галузі інтелектуальної власності, а і науковці, депутати, суб'єкти права інтелектуальної власності, тощо.

Оскільки стала чинною нова редакція ЗУ про ВКМ [2], то деякі розбіжності між ЦКУ [9], ЗУ про ВКМ, Правилами складання [8] та Правилами розгляду [3] були ліквідовані, зокрема щодо термінології та змін у назвах та повноваженнях державних установ, сферах їхньої діяльності та підпорядкованості. Досі є неузгоджена термінологія, тобто деякі терміни вилучили із ЗУ, але у Правилах складання [8] та Правилах розгляду [3] збереглися, зокрема назви типу Державна служба інтелектуальної власності, якої на даний час не існує, змінилися деякі назви міністерств та відомств, уточнені повноваження відомств.

Аналіз показав, що у ЗУ про ВКМ та Правилах розгляду збереглися, розбіжності у матеріалах, що підлягають реєстрації, між взаємопов'язаними датами надходження матеріалів, встановлення дати подання (зокрема й за наявності матеріалів іншою мовою,) та терміну сплати збору за подання заявки, а також визначення пріоритету. На сьогодні Правила складання не відповідають ЦКУ, ЗУ про ВКМ та Правилам розгляду. Важливо усвідомити, що саме змінилося й яким чином.

До важливих змін належить, наприклад, те, що об'єкти винаходу та корисної моделі раніш були однакові, а на сьогодні вони різні, окрім того «нове застосування відомого продукту чи процесу» зникло з об'єктів і винаходу, і корисної моделі, замість топографії інтегральних мікросхем введено як об'єкт інтелектуальної власності компонування напівпровідникових виробів, замість словосполучення «дія патенту» застосовується – «чинність майнових прав» (узгоджено з ЦКУ), з'явилися повністю нові терміни типу «біологічний матеріал». У новій редакції закону вказано, які дії можуть самостійно вчиняти

іноземці, «особи без громадянства, іноземні юридичні особи та інші особи, які мають місце постійного проживання чи постійне місцезнаходження поза межами України»

Однак неузгоджень і некоректностей, які заплутують заявника, ще є предостатньо.

Висновки:

Порівняльний аналіз окремих положень Правил складання та Інструкції до РСТ показав певні спрощення, неоднозначність і суперечності, що стосуються значною мірою саме формального боку вимог вказаних документів. В разі, якщо планується подання міжнародної заявки, слід ознайомитись з відзначеними відмінностями і врахувати їх.

Список використаних джерел

1. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності за 2020 рік – Режим доступу: <https://ukrpatent.org/uk/articles/rzvit> ; <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-2020.pdf> – Назва з екрану.

2. Закон України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі". [Електронний ресурс]. – URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-20#n9>

3. Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0364%2D02&p=1111410261307734>

Дата звернення 02.04.2021 р. – Назва з екрана.

4. Инструкция к Договору о патентной кооперации (текст, имеющий силу с 1 июля 2020 г.). [Электронный ресурс]. – Режим доступу: https://www.wipo.int/export/sites/www/pct/ru/texts/pdf/pct_regs.pdf

Дата звернення 07.04.2021 р. – Назва з екрана.

5. Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель. [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01?find=1&text=%FF%EA++%EF%F0%E0%E2%E8%EB%EE#w210>.

Дата звернення 8.04.2021 р. – Назва з екрана.

6. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. – Дата звернення 2.04.2021 р.